

Datum
2025-01-22

Ekonomiska förmåner för ledamöter och ersättare i Sametinget

Bakgrund

Regeringen lät också göra en utredning 2017 som ledde till ett förtydligande av Sametingslagens bestämmelser kring rätten för Sametinget att besluta om ”skäliga ekonomiska förmåner för ledamöter och ersättare i Sametinget”.

PwC gjorde 2017 en utredning av pensionslösning för förtroendevalda på uppdrag av Sametinget. Utredningen beskrev dåvarande lösning för kommuner och regioner (dåvarande landsting) och föreslog också en lösning för Sametingets förtroendevalda.

Då regelverket för kommuner och regioner har förändrats har Sametingets kansli uppdaterat utredningen och också gjort en sammanfattande jämförelse mellan den lösning som kom att beslutas för Sametingets förtroendevalda och nuvarande lösning för kommuner och regioner.

Nuvarande lösning för Sametinget

För att förenkla administrationen och hanteringen av tjänstepensionslösningen föreslog PwC att Sametinget använder en fast premie på hela den kontanta ersättningen i stället för att skikta denna mot olika lönenivåer. Den kostnadsneutrala premien för ålderspension skulle uppgå till 14% av den kontanta bruttoersättningen.

En pensionslösning upphandlades för Sametingets räkning men beslutet blev att 14% av den kontanta bruttoersättningen skulle betalas ut och att den enskilde själv skulle få avgöra hur den skulle nyttjas.

PwC föreslog även att Sametinget skulle titta på alternativ avseende sjuk-, efterlevande- och familjepension då de flesta försäkringsbolag kan ta fram paketlösningar vid tecknande av en ålderspensionsförsäkring. PwC föreslog även att Sametinget skulle erbjuda de förtroendevalda premiebefrielseförsäkring. I denna del fattades inget beslut.

Nuvarande lösning för kommuner och regioner

SKR tar fram ett förslag till regelverk, OPF-KL, som varje enskild kommun eller region fattar beslut om. Varje kommun/region kan göra egna tillägg och justeringar men de flesta utgår från SKRs förslag till regelverk. Sedan hanterar kommunens/regionens egen pensionsmyndighet tillämpningen.

Den senaste versionen av SKRs förslag till regelverk kallas OPF-KL18. SKR arbetar med ett förslag till reviderat OPF-KL inför nästa mandatperiod.

Förslag till bestämmelser om omställningsstöd och pension för förtroendevalda (OPF-KL)

OPF-KL18 innehåller förslag gällande omställningsstöd, pensionsbestämmelser samt familjeskydd för förtroendevalda.

Omställningsstöd

Bestämmelserna om omställningsstöd gäller för förtroendevald med uppdrag på heltid eller minst 40 procent av heltid. Stödet ska underlätta övergången till arbetslivet när en förtroendevald lämnat sitt uppdrag. Det kan bestå av aktiva omställningsinsatser, ekonomiskt omställningsstöd och förlängt ekonomiskt omställningsstöd.

- Aktiva omställningsinsatser kan ges förtroendevald som lämnat sitt uppdrag efter minst fyra års sammanhängande uppdragstid och inte är 69 år eller äldre när hen lämnar sitt uppdrag. Utifrån den förtroendevaldes individuella förutsättningar tas ställning till lämpliga aktiva omställningsinsatser samt kostnadsram. De åtgärder som erbjuds kan exempelvis bestå av rådgivningsinsatser och kompletterande utbildning.
- Ekonomiskt omställningsstöd kan ges till förtroendevald efter minst ett års sammanhängande uppdragstid. För varje år i uppdraget utges ett stöd i tre månader, dock i högst tre år. Omställningsstödet är 85 procent de två första åren och 60 procent under år tre. Stödet beräknas på det genomsnittliga månadsarvodet det senaste året. Ekonomiskt omställningsstöd utges till månaden innan den förtroendevalde fyller 69 år.
- Förlängt ekonomiskt omställningsstöd kan ges till förtroendevald efter minst åtta års sammanhängande uppdragstid. Förlängt ekonomiskt omställningsstöd kan utges till förtroendevald mellan 63 och 69 år i omedelbar anslutning till att ekonomiskt omställningsstöd upphört. Förlängt ekonomiskt omställningsstöd motsvarar 60 procent av den förtroendevaldes årsarvode året innan avgångstidpunkten.
- Det ekonomiska omställningsstödet ska minskas med andra förvärvsinkomster efter det första året.

Pensioner

Pensionsförmåner enligt dessa bestämmelser är:

- a. avgiftsbestämd ålderspension
- b. sjukpension
- c. efterlevandeskydd

Ålderspension

En förtroendevalds pensionsgrundande inkomst beräknas per kalenderår och begränsas till högst 30 inkomstbasbelopp. Den pensionsgrundande inkomsten utgörs av årsarvode, sammanträdesersättningar samt andra ersättningar. I den pensionsgrundande inkomsten ingår inte ersättning för förlorad arbetsinkomst, semesterförmån, tjänstepensionsförmån, traktamente eller kostnadsersättning. Pensionsavsättningen gäller alla, oavsett sysselsättningsgrad.

Pensionsavgiften är 4,5 procent på den pensionsgrundande inkomsten upp till och med 7,5 inkomstbasbelopp. Pensionsavgiften är 30 procent på de delar av den pensionsgrundande inkomsten som överstiger 7,5 inkomstbasbelopp, tills den förtroendevalde har uppnått 69 år. Därefter är pensionsavgiften 4,5 procent på hela den pensionsgrundande inkomsten. Den som har fyllt 69 år vid tillträdet genererar dock ingen pensionsavgift.

Pensionsavgiften för ett kalenderår avsätts senast 31 mars följande år till en pensionsbehållning hos respektive kommun/region. Med pensionsbehållning avses summan av de årliga pensionsavgifterna. Utbetalning av pensionsbehållningen enligt sker månadsvis tidigast från den tidpunkt den förtroendevalde kan få allmän pension utbetalad, och i övrigt enligt överenskommelse mellan den förtroendevalde och pensionsmyndigheten.

Pensionsbehållningen innehåller ett efterlevandeskydd. Den förtroendevalde kan erbjudas möjlighet att välja bort efterlevandeskyddet i anslutning till ansökan om uttag. Pensionsutbetalningen blir då större.

Sjukpension

Bestämmelserna om sjukpension gäller för förtroendevald med uppdrag på heltid eller minst 40 procent av heltid. Sjukpension betalas ut till förtroendevald som får rätt till sjuk- eller aktivitetsersättning och som en följd härav avgår från sitt uppdrag före mandatperiodens utgång. Sjukpensionen beräknas på det genomsnittliga månadsarvodet som den förtroendevalde hade kalenderåret före insjuknandetidpunkten gånger tolv. Sjukpensionens nivå motsvarar nivån för den månadsersättning som utgår till anställda enligt AGS-KL.

Sjukpension utges under tid som den förtroendevalde har rätt till sjuk- eller aktivitetsersättning. Upphör rätten till sjuk- eller aktivitetsersättning upphör också rätten till sjukpension.

Efterlevandeskydd

Efterlevandeskydd innebär att den förtroendevaldes pensionsbehållning betalas till efterlevande vid förtroendevalds dödsfall. Efterlevandeskyddet liknar det återbetalningsskydd som anställda kan välja för det kapital som är inbetalt i en tjänstepensionsförsäkring. Efterlevandeskydd betalas i första hand till make/maka, registrerad partner eller sambo. I andra hand betalas efterlevandeskydd till barn.

Vid dödsfall utbetalas värdet av pensionsbehållningen till efterlevande under fem år.

Familjeskydd vid förtroendevalds dödsfall

Bestämmelserna om familjeskydd gäller för förtroendevald med uppdrag på heltid eller minst 40 procent av heltid. En förtroendevalds efterlevande har rätt till familjeskydd om den förtroendevalde avlider:

a) under tjänstgöring,

Čujuhus/adress

Såmediggi/Sametinget
Box 90

981 22 GIRON/KIRUNA

Telefovdna/telefon

0980 - 780 30 (växel)

e-post: fornamn.efternamn@sametinget.se

Guossuhančujuhus/besöksadress

Adolf Hedinsvägen 58

www.sametinget.se

Org.nr.: 202100-4573

b) under tid då hen får sjukpension

Rätten till familjeskydd vid den förtroendevaldes dödsfall gäller också om den förtroendevalde avlider:

c) inom sex månader efter det att den förtroendevalde befrias/frånträder sitt uppdrag.

En förtroendevalds efterlevande har inte rätt till familjeskydd enligt punkterna b) – c) om hen vid tidpunkten för dödsfallet hade en anställning eller uppdrag med pensionsrätt och hen genom det hade motsvarande skydd för efterlevande.

En efterlevande vuxen har rätt till förmån i fem års tid. Från och med månaden efter att den förtroendevalde avlidit och till slutet av samma år motsvarar förmånen 1,1 inkomstbasbelopp delat med tolv. Förmånen ska därefter årligen räknas upp med förändringen av prisbasbeloppet.

Familjeskydd till efterlevande barn betalas ut till den förtroendevaldes arvsberättigade barn till och med månaden innan barnet fyller arton år. Rätten till familjeskydd till efterlevande barn gäller även för den tid då barnet har rätt till barnpension enligt SFB.

Ett efterlevande barn har, från och med månaden efter att den förtroendevalde avlidit och till slutet av samma år, rätt till en månatlig förmån motsvarande 0,5 inkomstbasbelopp delat med tolv. Förmånen ska därefter årligen räknas upp med förändringen av prisbasbeloppet. Det sammanlagda familjeskyddet till efterlevandes samtliga barn kan dock aldrig överstiga värdet av 1,5 inkomstbasbelopp delat med tolv.

Försäkringar

Trygghetsförsäkring vid arbetsskada för förtroendevalda

Sveriges kommuner och regioner med flera har genom kollektivavtal kommit överens om Trygghetsförsäkring vid arbetsskada (TFA-KL). Försäkringen kompletterar den lagstadgade arbetsskadeförsäkringen. Man har dessutom kommit överens om att TFA-KL enligt särskilda försäkringsvillkor även ska gälla för förtroendevalda i dessa organisationer.

Försäkringen gäller för:

- Olycksfall som inträffar i den förtroendevaldes verksamhet för huvudmannen.
- Färdolycksfall, det vill säga, olycksfall som inträffar under färd till och från sådan verksamhet – under förutsättning att skadan inte omfattas av trafikskadelagen¹.
- Arbetssjukdom som uppkommer på grund av den förtroendevaldes verksamhet för huvudmannen.

Vid olycksfall i verksamheten som förtroendevald kan ersättning lämnas för merkostnader på grund av arbetsskadan om den lett till arbetsoförmåga. Kostnaderna ska vara nödvändiga och skäligen och inte ersättas av någon annan. Ersättning kan även lämnas för inkomstförlust samt

¹ Ett färdolycksfall är en olycka som inträffar på väg till eller från uppdraget, till exempel att du halkar, snubblar eller cyklar omkull. Med trafikskada menas att ett fordon (som ska vara trafikförsäkrat) är inblandat i olyckan.

Arbetsskadeförsäkringen gäller inte när ett fordon är inblandat i färdolycksfallet. Olyckan ska då anmälas till det försäkringsbolag där fordonet är försäkrat.

för fysiskt och psykiskt lidande av övergående natur (sveda och värk). Särskilda regler gäller för färdolycksfall och arbetssjukdom.

Om olycksfallet eller arbetssjukdomen har orsakat invaliditet kan ersättning lämnas för fysiskt och psykiskt lidande av bestående art. Bestående inkomstförlust till följd av skadan kan ersättas om årsinkomsten överstiger 7,5 prisbasbelopp. Då kan TFA-KL ersätta den del av inkomstförlusten som ligger över 7,5 prisbasbelopp.

Vid dödsfall som beror på olycksfall eller arbetssjukdom kan ersättning lämnas för begravningskostnader och förlust av underhåll.

Grupplivförsäkringar GL-F

Grupplivförsäkring i KPA Tjänstepension gäller för förtroendevalda i kommuner och regioner. GL-F är frivillig att teckna och kan tecknas för den som har minst 20 % sysselsättningsgrad. Försäkringen ger den förtroendevaldes familj ett skattefritt engångsbelopp om hen avlider före 67 års ålder. Försäkringen är värdesäkrad och justeras efter prisbasbeloppet. Försäkringsbeloppet kan bestå av grundbelopp, barnbelopp och begravningshjälp. Ett helt grundbelopp är, för 2025, utifrån den avlidnes ålder som högst 352 800 kr och som lägst 58 800 kr. Helt grundbelopp utbetalas om den avlidne arbetade minst 40 procent och efterlämnar make/maka/sambo eller barn under 20 år. Halvt grundbelopp utbetalas om den avlidne efterlämnar endast barn över 20 år eller arbetade mellan 20–40 procent.

Denna försäkring upphör normalt att gälla när den förtroendevalde lämnar sitt uppdrag men i vissa fall omfattas denne av ett efterskydd i högst två år.

Kostnader för Sametinget

Kostnaderna för en övergång till en lösning som liknar det kommunala och regionala systemet är svår att bedöma utan en fördjupad utredning. Nedan följer en översiktlig information.

Omställningsstöd

Kostnaden för ett omställningsstöd är svår att beräkna, dels eftersom insatserna är individuellt anpassade, dels eftersom stödet upphör när individen fått annat arbete. Kostnaden är därmed beroende av den enskilde individens tidigare utbildning och erfarenhet men också på behovet av arbetskraft på den aktuella orten.

Om samtliga berättigade skulle få stödet under 12 månader skulle kostnaden för det ekonomiska omställningsstödet uppgå till ca 2,8 miljoner kronor.

Ålderspension

Enligt regeringens utredning räknat utifrån 2017 års inkomstbasbelopp skulle den årliga kostnaden för ålderspension för en person med en månatlig ersättning om 1 inkomstbasbelopp uppgå till 128 952 kr. För en person med en månatlig ersättning om 0,4 inkomstbasbelopp skulle den årliga kostnaden för ålderspension uppgå till 13 284 kr.

Med 2025 års inkomstbasbelopp som grund uppgår idag den årliga utbetalningen till en person med en månatlig ersättning om 1 inkomstbasbelopp till 135 408 kr. För en person med en månatlig ersättning om 0,4 inkomstbasbelopp uppgår den årliga utbetalningen till 54 163 kr.

Vid en förändring till det kommunala systemet med pensionsavsättning skulle den årliga avsättningen för en person med en månatlig ersättning om 1 inkomstbasbelopp uppgå till 111 833 kr. För en person med en månatlig ersättning om 0,4 inkomstbasbelopp skulle den årliga avsättningen för ålderspension uppgå till 17 410 kr.

Pensionskostnader för tillkommande dagarvoden tillkommer. Det kan vara värt att notera att de kommunala bestämmelserna ofta innehåller en regel om att personer med månadsarvoden inte har rätt till dagarvoden.

Sjukpension

Kostnaden för att försäkra risken för en utfallande sjukpension är beroende av de enskilda individerna som ska försäkras varför den är svårberäknad. Enligt regeringens utredning skulle en genomsnittlig kostnad år 2017 för att försäkra sjukpensionen för en exempelperson i 45-årsåldern med en månatlig ersättning om 1 inkomstbasbelopp kunna uppgå till ungefär 1 500 kr per månad. En premiebefrielseförsäkring, dvs. en försäkring som gör att Sametinget inte behöver betala premier vid längre sjukdom, kunde beräknas uppgå till ungefär 2 procent av premiekostnaden.

Efterlevandeskydd

En försäkring som täcker efterlevandeskydd borde understiga 100 kr per månad, enligt regeringens utredning från 2017.

Arbetsskadeförsäkring

Kostnaderna för arbetsskadeförsäkring måste utredas vidare. TFA-KL:s lösning via FORA kostar för 2025 0,01% av lönen eller arvodet.

Grupplivförsäkring

Kostnaderna för grupplivförsäkring måste utredas vidare.

Administration

Kostnaderna för pensionsadministration är omfattande. Dessa hade en stor påverkan på varför man valde det mer lättadministrerade systemet med 14% påslag på arvodet. Dessa bör utredas vidare.

Summering av kostnader

För 2023 uppgick kostnaderna för pensionsavsättningar och andra pensionskostnader för Sametingets folkvalda till ca 868 tkr.

En överslagsberäkning utifrån det kommunala regelverket utifrån denna summa skulle kunna innebära en årskostnad på mellan 665 tkr och 955 tkr, utifrån antagandet att pensionsavsättningen omfattar samtliga ledamöter och ersättare och att försäkringarna omfattar förtroendevalda med 40% anställning eller mer och kostar 2 000 alternativt 5 000 kr per månad. Ingen hänsyn har tagits till att några folkvalda hade uppnått en ålder över 69 år när de tillträdde.

Den nya, av SKR föreslagna höjningen till 6% respektive 31,5% skulle medföra en total årskostnad på mellan 743 tkr och 1 031 tkr enligt ovannämnda förutsättningar.

Kostnader för omställningsstöd och administration tillkommer.

Sammanfattande jämförelse

Sammanfattningsvis har kommuner och regioner ett större regelverk kring ekonomiska förmåner. Förutom pensionsavsättning finns också omställningsstöd, sjukpension, efterlevandeskydd, arbetsskadeförsäkring och grupplivförsäkring för förtroendevalda i de flesta kommuner och regioner. Pensionsavsättningen omfattar också normalt samtliga arvoden. Förtroendevalda i kommuner och regioner får dock ingen pensionsavsättning om de tillträder efter 69 års ålder.

En annan skillnad är att pensionsavsättningen förvaltas av kommunen eller regionen och betalas ut från tidigast 63 års ålder medan de förtroendevalda i Sametinget får pensionsavsättningen utbetalad senast året efter den intjänats.

Avsättningarna till ålderspension är markant lägre i kommuner och regioner än på Sametinget. En hel övergång till det kommunala systemet skulle troligen innebära att hela eller stor del av kostnaderna för övriga ekonomiska förmåner skulle kunna bekostas av denna minskning om samma personer som idag skulle omfattas. Detta omfattar dock inte bestämmelserna om omställningsstöd. Kostnaderna för administration tillkommer också.

En fördjupad utredning bör göras för ett säkert beslutsunderlag.

Källor

Afa försäkring, Trygghetsförsäkring vid arbetsskada för förtroendevalda hos kommuner, regioner, trossamfundet Svenska kyrkan och församlingar, hämtad 2025-01-02.

Departementsserien 2017:63, Reglering av ekonomiska förmåner för förtroendevalda i Sametinget, 2017.

KPA, GL-F Grupplivförsäkring 2025 För förtroendevalda i kommun och region, hämtad 2025-01-02.

PwC, Förslag till Sametingets tjänstepensionsslösning för förtroendevalda, 2017-04-24.

Sametinget, Ekonomiska förmåner för förtroendevalda i Sametinget, 2019-05-23.

SKR, Förslag till bestämmelser om omställningsstöd och pension för förtroendevalda (OPF-KL18), hämtad 2025-01-02.